

ŞÜPHELİ ALACAKLAR

Nuri ERANIL (*)

- GİRİŞ

Türk vergi sisteminde, gelirin unsurlarından olan ticari ve zirai kazançların vergilendirilmesinde tahakkuk esası geçerli kılınmıştır. Tahakkuk esası, mahiyet ve tutar itibarıyla hukuken o gelirin sahibi tarafından talep edilebilir olmasıdır.

Bilindiği üzere ülkemiz ekonomik koşullarının bir gereği olarak mal ve hizmet alım ve satımlarının büyük kısmı vadeli olarak gerçekleştirilmektedir. Yani mal ve hizmetin bedeli, malın tesliminden veya hizmetin yapılmasından sonra tahsil edilebilmektedir. Yukarıda kısaca açıkladığımız tahakkuk esası gereği mükellefler henüz tahsil edemedikleri tutarların vergisinin ödemek zorunda kalmaktadırlar. Ancak gerek dünyada gerekse ülkemizde yaşanan bazı ekonomik sıkıntılar ve çeşitli başka nedenlerle işletmelerin bazı alacaklarının tahsili şüpheli hale gelmektedir. Bu durum, mükelleflerin dönem sonlarında alacaklarını değerlemede sıkıntılara neden olmuştur.

Bu makalemizde şüpheli alacağın tanımı ve özellikleri ile şüpheli ticari alacak için karşılık ayırbilmenin şartları ve özellik arz eden bazı hususlar üzerinde durulmuştur.

II- KANUNİ DÜZENLEME

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 323.maddesi aşağıdaki gibidir.

" Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame

ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;
2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir."

Ödenmesi gereken verginin gerçek tutarının tespiti için öncelikle gerçek vergi matrahına ulaşılması gerekir. Vergi matrahının doğru olarak tespiti için de tahsili şüpheli hale gelen ticari alacaklar için belirli koşullarla karşılık ayırabilme olanağı sağlamıştır. Böylelikle söz konusu şüpheli alacakların vergi matrahı dışında tutulması mümkün olmuştur.

III-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI AYIRABİLMENİN KOŞULLARI

1-Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi İle İlgili Olmalıdır.

Bir alacağın tahsilinin şüpheli hale geldiğini kabul ederek karşılık ayırabilmek ve söz konusu alacak

(*) Vergi Denetmeni

kadar vergi matrahını azaltabilmek için gereken temel koşul, alacağın ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olarak gerçek bir mal teslimi veya hizmet ifası karşılığında doğması ve hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş olmasıdır. Ticari ve zirai faaliyetin normal icapları dahilinde doğan ve fiili olarak elde edilemediği halde tahakkuk esasının gereği olarak sonuç hesaplarına hasılat olarak intikal ettirilen yani kar ve zararın oluşumuna etki eden alacaklar için karşılık ayrılabilir.

Bu bağlamda, gelirin elde edilmesinde tahsil esasının geçerli olduğu kazanç ve iratlar için karşılık ayırlamayacağı gibi ticari işletmeden üçüncü kişilere tamamen özel nedenlerle verilen krediler, kefil olma ve hatır senetleri gibi işletmenin normal faaliyeti dışında doğan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayırmak mümkün değildir.

2- Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Sadece Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Mükellefler Tarafından Ayrılabilir

Bilindiği üzere ticari kazanç gerçek ve basit usul olmak üzere iki ayrı usulde tespit edilmektedir. Ticari kazancı gerçek usulde tespit edilen mükellefler de bilanço esasına göre defter tutan mükellefler ile işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesindeki "... *değerleme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir*" hükmü ile kanun koyucu şüpheli ticari alacak karşılığını sadece bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerin ayırabilmesini mümkün kılmıştır. Çünkü , şüpheli alacaklar doğrudan doğruya gider yazılmazlar. Karşılık ayrılması ise sadece bilanço esasına göre defter tutulması halinde söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, sadece bilanço esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç sahipleri şüpheli alacak karşılığı ayırabilecek olup, işletme hesabı esasına göre defter tutan tüccar ve çiftçilerin şüpheli hale gelen alacakları için karşılık ayırmaları fiilen mümkün olmayacaktır.

3- Alacak Dava ve İcra Safhasında Olmalıdır

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesi hükmü uyarınca şüpheli alacak karşılığı ayırmak için gerekli şartlardan bir tanesi de ala-

cağın dava veya icra safhasında olmasıdır. Yani şüpheli hale gelen alacak için dava açılmış olması yada icra takibine girilmiş olması gerekmektedir. Mahkemeye dava dilekçesinin, icraya da icra takip dilekçesinin verilmiş olması, alacağın dava ve icra safhasına intikal ettiğini göstermektedir. Ancak, dilekçeler sadece bir şekil şartının gereği olup bu şekil şartının yerine getirilmesinden sonra dava ve icranın bizzat işletme tarafından ciddi bir şekilde takibi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, dava için sadece şekli bir müracaat yapılmış olması, alacağın şüpheli sayılması için yeterli olmamaktadır.

4- Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Alacaklar

Vergi Usul Kanununun 323. maddesinin ikinci bendinde, yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacak sayılır hükmü yer almaktadır. Dava ve icra takibine değmeyecek alacakların tutar itibarıyla tanımının yapılmamış olması nedeniyle, söz konusu alacakların sınırının çizilmesinde uygulamada belirsizlikler ortaya çıkabilmektedir. Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların miktarının belirlenmesinde Gelir İdaresinin görüşü bu alacaklar için yapılacak avukat, noter ve mahkeme masraflarının kriter olarak dikkate alınmasıdır.

Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklara karşılık ayrılabilmesi için yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödemenin yapılmış olması gerekmektedir.

Yapılan protestonun noter aracılığı ile yapılması, yazı ile istemin taahhütlü mektupla veya noterce yerine getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu gibi alacaklar için karşılık ayrılabilmesi, yazı veya protestonun borçlu tarafından alınmış olmasına bağlıdır. Borçlu ve alacaklı arasında daha önceden vade konusunda yapılmış bir anlaşma varsa, bu vadeden önce çekilen protestonun, yazı ile istemenin bir geçerliliği yoktur.

5- Şüpheli Alacak Karşılığının Alacağı Şüpheli Hale Geldiği Dönemde Ayrılması

Şüpheli Alacaklar için şüpheli hale geldikleri hesap döneminde karşılık ayrılabilir. Vergi Usul Kanununa göre şüpheli hale gelen alacak için karşılık ayrılıp ayrılmamasıyla ilgili ihtiyarilik, muhasebenin temel ilkelerinden olan dönemsellik ilkesi gereğince ilgili dönemle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla şüpheli hale geldikleri hesap döneminde zarar olarak yazılabilme olanağı vardır. Buna bağlı olarak bir alacağın şüpheli hale geldiği dönemde zarar kaydedilmemesi halinde bundan sonraki dönemlerde zarara intikal ettirilmesine olanak yoktur.

6- Şüpheli Alacaklar İçin Değerleme Gününün Tasarruf Değerine Göre Pasifte Karşılık Ayrılabilir.

Şüpheli alacaklara karşılık ayırabilmek için şüpheli hale gelen alacağın değerlendirme gününde bu nitelikte olması gerekir. Karşılık, şüpheli alacağın değerlendirme günündeki tasarruf değerine göre ayrılmalıdır. Tasarruf değeri, Vergi Usul Kanununun 264, maddesinde, bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değer olarak tanımlanmıştır. Buna göre alacağın kayıtlı değeri ile tasarruf değeri arasındaki fark kadar karşılık ayrılması gerekmektedir.

7- Şüpheli Alacak Karşılığı Ait Olduğu Alacağın Muhasebe Kayıtlarında Gösterilmelidir

Şüpheli alacak karşılığı ayrıldığında, ayrılan karşılığın hangi alacağa ait olduğu muhasebe kayıtlarında gösterilmelidir. Ayrıntılı kayıt yapılmadan toplu şekilde ayrıla karşılıkların gider yazılması mümkün değildir.

Tahsili şüpheli bulunan alacaklar için işletme "Şüpheli Alacaklar" adı altında bir hesap açar ve bu gibi alacakları normal alacak hesaplarından çıkarır. Şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre bilançonun pasifinde açılacak olan "Şüpheli Alacaklar Karşılığı" adı altında bir karşılık hesabı ile gider kaydedebilirler.

Şüpheli alacakların muhasebeleştirilmesi ilişkin örneğe yazımızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

8- Alacak Teminatlı Olmamalıdır

Şüpheli alacak karşılığı ayırabilmek için alacağın teminatsız olması gerekmektedir. Teminata bağlanmış alacaklarda, alacağın şüpheli olduğunu ileri sürmek mümkün olmadığı için karşılık ayrılamaz.

Alacağın bir kısmı teminatlı ise, teminatsız kısım için karşılık ayrılması mümkündür. Ancak, uygulamada kimi zaman alacağın ne kadarının teminatlı, ne kadarının teminatsız olduğunun tespitinde güçlüklerle karşılaşmaktadır. Danıştay tarafından da benimsenen bir görüşe göre, alacağın teminatsız kısmının ne kadar olduğunun kesin olarak bilinmemesi halinde, alacağın tamamı teminatlı olarak kabul edilmelidir.

Kefaletle bağlı alacaklar da şüpheli alacak uygulaması açısından teminatlı alacak olarak değerlendirilmektedir. Değerleme günü itibarıyla vadesi dolan ve asıl borçlusundan tahsil edilemeyen alacaklara istinaden teminat olarak gösterilen kefilin ödeme yapamaması veya teminat olarak alınan çek ve senetlerin de karşılıksız çıkması durumunda, her iki borçlu nezdinde dava veya icra takibinin başlatılması koşuluyla söz konusu alacaklar teminatsız olarak nitelendirilecek ve karşılık yolu ile gider yazılabilecektir.¹

IV. ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIĞI AYIRMADA ÖZELLİK ARZEDEN DURUMLAR

1- Katma Değer Vergisinden Kaynaklanan Alacaklara Karşılık Ayrılıp Ayrılmayacağı

Tahsil edilemeyen KDV üzerinden karşılık ayrılıp ayrılmayacağı hususunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu konudaki tartışmaların özünü, herhangi bir alacak üzerinden karşılık ayrılabilmesi için söz konusu alacağın ticari veya zira-i kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmasının yeterli olup olmadığı hususu oluşturmaktadır.

Maliye Bakanlığı, uygulama birliği sağlaması bakımından 334 Seri No'lu Vergi Usul Kanunu Genel

¹ Ekin KAYIRAN, İşletmelerde Dönem Sonu İşlemleri : Tahsili Şüpheli Hale Gelmiş Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması, www.vergidegundem.com

Tebliğ² ile düzenleme yapmış olup, sözkonusu genel tebliğin ilgili bölümü aşağıdaki gibidir.

"V. KATMA DEĞER VERGİSİ İÇİN ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIĞI AYRILMASI

Bakanlığımıza yansıyan olaylardan, kredili mal veya hizmet satışları üzerinden hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılmayacağı hususunda tereddüde düşüldüğü görülmüştür.

Vergi Usul Kanununun 323 üncü maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilmesinde aranılan şartlar gösterilmiştir.

Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır.

Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır."

Sözkonusu genel tebliğ ile katma değer vergisinden kaynaklanan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesinin, Vergi Usul Kanununun 323. madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacağı belirtilmiştir.

2- Verilen Avansların Durumu

Avans; bir mal yada hizmet almak için, mal veya hizmeti almadan önce bu mal veya hizmetin bedeline mahsuben yapılan ödemedir. Verilen avans olarak muhasebe kayıtlarına kaydedilen ödemeler, ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmalıdır. Aksi takdirde avans olarak değil alacak olarak cari hesaba kaydedilir.

Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olarak, daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş olan alacaklar için şüpheli alacaklar karşılığı ayrılabilir. Verilen avanslar ise bankadan yada kasadan yapılan ödemelerdir. Bu ödemelerin hasılat kayıtlarıyla herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Bu ödemeler hasılat hesaplarına intikal ettirilmediği için karşılık ayrılmaz. Aksi takdirde dönem matrahının tespitinde yersiz bir indirim sözkonusu olacaktır.³

3- Konkordato Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

Konkordato, elinde olmayan nedenlerden dolayı ödeme güçlüğüne düşen iyi niyetli borçluları korumak için, İcra İflas Kanunu'nun 285 ve 309 inci maddeleriyle getirilmiş olan bir müessesedir. Bu müessesenin amacı iyi niyetli borçlunun iflasını önlemek, borçlunun durumunu düzeltmek ve borçlarını ödeyebilmesi için süre tanımaktır.

Konkordato borçlunun, alacaklılarının en az üçte ikisinin ve Ticaret Mahkemesi'nin tasdik etmesiyle hüküm ifade eden bir anlaşma türüdür. Yapılan bu anlaşma ile, alacaklılarının en az üçte ikisi (imtiyazlı alacaklar hariç), borçluya karşı alacaklarının bir bölümünden fedakarlık ederek, kalan alacakları için de belirli bir vade tanımakta ve bu anlaşma konkordatoyu kabul etmeyen diğer alacaklıları da bağlamaktadır. Borçlu bu vadede taahhüt ettiği borcunu ödeyerek borcun tamamından kurtulmaktadır.⁴

Alacaklıların alacağın belli bir kısmından vazgeçmeleri şeklindeki konkordato anlaşmalarında vazgeçilen kısım, alacaklısı için değersiz alacak hükmündedir. Bu nedenle, konkordato yoluyla vazgeçilen alacakların karşılık ayrılmadan dönem sonunda Vergi Usul Kanununun 322. maddesinde açıklanan değersiz alacak hükümlerine göre gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.

4- Aciz Vesikasına Bağlanan Alacakların Durumu

² 334 Seri No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, 05.05.2004 tarih ve 25453 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

³ Zeliha GÜNDÖĞÜ, Şüpheli Alacaklara Karşılık Ayrılması, Vergi Raporu, Aralık 2006 Sayı:86

⁴ Ekin KAYIRAN, İşletmelerde Dönem Sonu İşlemleri : Tahsili Şüpheli Hale Gelmiş Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması, www.vergidegundem.com

Aciz vesikası, düzenlendiği sırada borçlunun borcunu ödeyecek malı bulunmadığını gösteren bir belgedir. Bu belge borçlunun hiçbir zaman borcunu ödeyemeyeceğinin göstermez; alacağın değerlendirme günü itibarıyla kesin olarak tahsil edilemeyeceğini gösterir. Dolayısıyla daha sonra tahsil imkanı mevcut olduğundan aciz belgesine bağlanan alacaklar değersiz alacak olarak değil, şüpheli alacak olarak kabul edilir ve bu alacak için karşılık ayrılabilir.⁵

5. Kamu Kuruluşlarından Olan Alacaklar

Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılıp ayrılamayacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklara, karşılık ayrılamayacağını savunanların temel hareket noktası, devletin bu borcu nasıl olsa bir gün ödeyeceği, bu nedenle de bütün alacakların teminatlı alacaklar sayılabileceği noktasındadır. Nitekim, Maliye Bakanlığı vermiş olduğu bir özalgede, kamu idare ve müesseselerinden alacağın tahsil edilememesinin mümkün olmadığı düşüncesiyle, kamudan olan alacaklara karşılık ayrılmayacağını belirtmiştir.⁶

Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için karşılık ayrılmayacağı yönünde bir hüküm bulunmamaktadır. Alacaklıların, kamu kuruluşundan olan alacakları ile, üçüncü kişilerden olan alacakları arasında vergisel yönden herhangi bir fark gözetilmemiştir. Bizim görüşümüze göre de Vergi Usul Kanunu'nun 323 üncü maddesinde belirtilen şartları taşıyan kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılacaktır.

6- Holdinglerin İştiraklerinden Olan Ticari Alacaklar

Holding şirketleri, üretim ve satış türü faaliyetlerde bulunmayan, belli bir faaliyet alanı olan şirketlere

iştirak eden, ve genellikle böyle şirketlerin büyük ortağı durumunda olan anonim şirketlerdir. Holding şirketlerinin kuruluş ve varoluş nedenleri birden çok şirkete iştirak etmek ve bu şirketleri yönlendirmek/kontrol etmek olduğundan sermaye şirketleri sınıfında bulunmaktadır.

Holdingler ve kendisine bağlı kuruluşları ve iştirakleri arasında, faaliyetleri gereği, borç - alacak ilişkisi doğabilmektedir. Holdinglerin ana kuruluş, iştirak ve bağlı ortaklıklarından ticari ilişkiler (mal ve hizmet satışları) nedeniyle oluşan alacaklarının grup dışı şirketlerden olan ticari alacaklarından farkı bulunmamaktadır. Bu bakımdan, öngörülen şartları taşımaları koşuluyla, holdinglerin bağlı kuruluşları ve iştiraklerinden doğan alacakları da şüpheli hale geldikleri dönemde karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabilirler.

7- Yabancı Para Cinsinden Olan Alacaklar

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilmesi için gereken şartlar belirlenirken, bu alacağın Türk Lirası veya yabancı para cinsinden olması hususunda herhangi bir ayrıma yer verilmemiştir. Dolayısıyla, döviz cinsinden olan alacaklar da gerekli koşulları taşımaları halinde karşılık uygulamasına konu edilebilecektir.

Yabancı para cinsinden olan ve şüpheli hale gelen alacaklar için karşılık ayrılmasına karar verilmesi halinde, bu alacaklar nedeniyle değerlendirme gününde hesaplanan kur farkları için de karşılık ayrılacaktır. Bu durumda, değerlendirme gününde yabancı para üzerinden olan alacaklar için kur farkı geliri hesaplanacak; ancak aynı zamanda aynı tutarda karşılık ayrılmak suretiyle bu tutar zarara intikal ettirilecektir.⁷

V- ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR VE KARŞILIKLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

⁵ Ali AŞKER, Ayhan ELİTOK, Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı, Vergi Raporu, Aralık-Ocak 2006 Sayı:79

⁶ Ekin KAYIRAN, İşletmelerde Dönem Sonu İşlemleri : Tahsili Şüpheli Hale Gelmiş Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması, www.vergidegundem.com

⁷ Ekin KAYIRAN, İşletmelerde Dönem Sonu İşlemleri : Tahsili Şüpheli Hale Gelmiş Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması, www.vergidegundem.com

1- Şüpheli Ticari Alacaklar**a- Tanımı:**

"128. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı" Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliğinde⁸ "Ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi birkaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar" şeklinde tanımlanmaktadır.

b- Hesabın İşleyişi ve Özellikleri

128. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı'nın işleyişi; "Tahsili şüpheli hale gelmiş olan alacaklar ile ilgili hesapların alacağı karşılığında bu hesaba borç yazılarak bu durumdaki alacaklar normal alacaklardan çıkarılır. Alacağın tahsili veya tahsil edilemeyeceğinin kesinleşmesi durumunda bu hesaba alacak kaydedilir." şeklinde açıklanmaktadır.

İşletmenin "120. Alıcılar", "121. Alacak Senetleri", "126. Verilen Depozito ve Teminatlar", "127. Diğer Ticari Alacaklar" hesaplarından izlenmekte olup ta şüpheli hale düşen alacakları bu hesaplara alacak kaydedilerek kapatılırlar ve 128. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabına alınarak izlenirler.⁹

2- Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı**a- Tanımı:**

"129. Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı" Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliğinde "128. Şüpheli Ticari Alacaklar" için ayrılacak karşılıklarla, perakende satış yöntemi kullanarak bilanço gününden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalanmasının değerlendirme dönemindeki vadeli satışlara uygulanması suretiyle bulunacak şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık teminatı aşan kısım için ayrılır. Bu hesap amaca uygun olarak bölümlenebilir." şeklinde tanımlanmaktadır.

b- Hesabın İşleyişi ve Özelliği

Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliğinde¹⁰ 129.

Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı'nın işleyişi; "Hesaplanan karşılık tutarı bu hesaba alacak, "654. Karşılık Giderleri" hesabına borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsiline bağlı olarak, tahmin olunan zararın kısmen ya da tamamen gerçekleşmemesi halinde, gerçekleşmeyen kısım "644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı" alacağına devredilerek bu hesaba borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsilinin imkansız olduğu kesinleştiği takdirde bu hesaba borç, ilgili hesaba da alacak kaydedilir. Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıklardan fazla olması halinde, ayrılan karşılık kadar bu hesaba borç, zarar fazlası ise "681. Önceki Dönem Gider ve Zararları" hesabına borç, tahsil edilemeyen tutar, ilgili alacak hesabına alacak kaydolunur.

Perakende satış yönteminin uygulanması sonucunda bulunan, dönemin karşılık tutarının o tarihteki şüpheli alacaklar karşılığı tutarından az olması durumunda, aradaki fark "644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı"na aktarılmak üzere bu hesaba borç yazılır.

Daha önce alacaklardan düşülen ve bu hesaba borç kaydedilen alacakların tahsili söz konusu olduğu takdirde, oluşlarına göre "671. Önceki Dönem Gelir ve Kârlar" hesabına alınır." şeklinde açıklanmaktadır.

129. Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı 128. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı ile karşılıklı işlediği için bu hesabın detayının takip açısından 128. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı ile aynı olması gerekmektedir.

3- Hesapların Muhasebeleştirilmesi

Bilanço esasında defter tutan bir mükellefin XXX tutarında alacağı şüpheli hale gelmiştir. Şüpheli hale gelen alacak için dönem sonunda karşılık ayrılmıştır. Muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

128 Şüpheli Ticari Alacaklar	XXX
------------------------------	-----

⁸1 Sıra No' Lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 26.12.1992 tarih ve 21447 (M) sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁹ Rüknetin Kumkale, 05 Aralık 2005, www.alomaliye.com

¹⁰ 1 Sıra No' Lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, 26.12.1992 tarih ve 21447 (M) sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

120 Alıcılar	XXX
654 Karşılık Giderleri	XXX
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	XXX
690 Dönem Karı veya Zararı	XXX
654 Karşılık Giderleri	XXX

Karşılık ayrılan alacakların bir kısmının veya tamamının tahsil edilmesi durumunda ise muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

100 Kasa	XXX
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	XXX
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	XXX
644 Konusu Kalmayan Karşılıklar	XXX
644 Konusu Kalmayan Karşılıklar	XXX
690 Dönem Karı veya Zararı	XXX

Şüpheli alacağın tahsilinin imkansız hale gelmesi ve alacağın değersiz alacağa dönüşmesi durumunda ise yapılacak muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır.

129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	XXX
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	XXX

IV- SONUÇ

213 Sayılı Veri Usul Kanununu 323. maddesi ile ticari ve zirai kazanç sahiplerinin değerlendirme günü itibarıyla tahsili şüpheli hale gelen alacakları için yersiz yere fazla vergi alınmasını engellemek amacı ile şüpheli alacak müessesesi düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme ile alacaklılar tahsili şüpheli hale gelen alacakları için belirli şartların gerçekleşmesi halinde dönem sonunda karşılık ayırabilmektedirler. Bu ya-

zımızda şüpheli alacağın tanımı ve özellikleri ile şüpheli ticari alacak için karşılık ayırabilmenin şartları ve özellik arz eden bazı hususlar üzerinde durulmuş ve muhasebeleştirilmesi açıklanmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- 213 SAYILI Vergi Usul Kanunu
- 2- 334 Seri No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 3- 1 Sıra No' Lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
- 4- Beyanname Düzenleme Kılavuzu- 2007- Hesap Uzmanları Derneği
- 5- Ekin KAYIRAN, İşletmelerde Dönem Sonu İşlemleri : Tahsili Şüpheli Hale Gelmiş Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması, www.vergidegundem.com
- 6- Zeliha GÜNDOĞDU, Şüpheli Alacaklara Karşılık Ayrılması, Vergi Raporu, Aralık 2006 Sayı:8
- 7- Ali AŞKER, Ayhan ELİTOK, Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı, Vergi Raporu, Aralık-Ocak 2006 Sayı:79
- 8- Rüknettin Kumkale, 05 Aralık 2005, www.alomaliye.com